

Dévényi Anna

Egyetemi életút a társadalmi térben. Kornis Gyula

Kornis Gyula pályája a tudományos, egyetemi szférából indult, elsősorban filozófiával és pedagógiával foglalkozott, de a pszichológia, a szociológia és a politológia területén is alkotott. A kor művelődési eszményének megfogalmazásában és az ennek eléréséhez szükséges koherens cselekvési terv kidolgozásában egyaránt kulcsszerepet játszott. Klebelsberg Kuno munkatársaként a korszak művelődés- és iskolapolitikájának ő volt az egyik *spiritus rectora*.¹ De nem maradt a politikusok számára szellemi muníciót szolgáltató háttérember szerepében. Közéleti ambíciója a politikai életben is jelentős szerepekhez juttatta. Az egyetemi katedrát azonban mindvégig megtartotta, sem államtitkárként, sem országgyűlési képviselőként, sem a képviselőház elnökeként nem hagyott fel a tudományos és oktató munkával.

Jelen tanulmány fókuszában Kornis Gyula egyetemi pályafutása áll, elsődleges célja a Budapesti M. Kir. Pázmány Péter Tudományegyetemen professzori, dékáni és rektori működésének bemutatása. A rendkívül szerteágazó, politikai téren is komoly pozíciókat felmutató életpálya e szeletének alaposabb vizsgálatához az egyetemi közeget bourdieui értelemben vett társadalmi mezőként szemlélem. Bourdieu a társadalmi cselekvők (ágensek) és a társadalmi struktúrák vizsgálatát alapvetően viszonyrendszerekként értelmezve alkotta meg a társadalmi tér fogalmát, melyben különböző (akár egymást átfedő) „speciális” társadalmi mezők helyezkednek el.² E megközelítésben a döntéseket és magatartásokat szabályozó, az egyének és csoportok pozícióját és mozgását meghatározó „legvalószínűbb valóság” viszonyokban, kölcsönös egymásra vonatkozásokban ragadható meg.³ Mindez elméleti keretet ad a szimbolikus jellegűknél fogva nehezen megjeleníthető viszonyok „valóságának” leírásához és elemzéséhez, miközben a különféle mezők működésének sajátosságait szem előtt tartva a sikerek és kudarcok értelmezését is lehetővé teszi.

Minden mezőben sajátos játékszabályok érvényesülnek, amelyeket az adott mezőben mozgó ágensek elfogadnak, konstruálnak, folyamatosan újratermelnek vagy épp változtatnak.⁴ Az ágensek viszonyrendszere és e játékszabályok meghatározzák az adott mező cselekvőinek habitusát is. A habitus fogalma Bourdieu-nél a személyiségbe mélyen beágyazódó, többnyire nem reflektált normarendszer, a cselekvést alakító diszpozíció, mely tudattalanul is meghatározza az észlelést, az értékelést, az érzelmeket.⁵ Amikor Bourdieu a habitust „strukturált, strukturáló struktúráként” értelmezi, az azt jelenti, hogy a gyakorlatot a társadalmi beágyazottság vagy a társadalmi pozíció kondicionálja („strukturálja”). Mivel a korábbi gyakorlatban szerzett sémák átvitelének és beépülésének köszönhetően a feladatok elvégzése rutinszerű, a habitus analitikus fogalma modellezhetővé teszi a társa-

¹ UJVÁRY 2014. 132.

² BOURDIEU 2010. 166.

³ BOURDIEU 2002. 44.

⁴ REICHARDT 2001; BOURDIEU – WACQUANT 2025. 45–46., 131–132.

⁵ POKOL 1995. 80.

dalmi gyakorlatokat.⁶ Különösképpen olyan testületek esetében, ahol a praxist meghatározó diszpozíciók áthagyományozása és „bevésése” lényegében intézményesült stratégia. Kornis karrierútjának vizsgálata ebben az összefüggésben elsőként a következő kérdést állítja előtérbe: milyen „játékszabályok” működtették a Horthy-korszakban a társadalmi térként szemlélt egyetemi közeget, milyen struktúrák formálták a tudósi habitust? E nézőpont érvényesítése hipotézisem szerint az életpálya értékeléséhez is új perspektívát kínál.

A mezők struktúráját a játékosok közötti erőviszonyok rajzolják ki. Az egyes mezőkben a pozíciószerezés az érvényesüléshez szükséges erőforrások birtoklásához kötött. Ezek megragadására Bourdieu differenciált tőkeelméletet kínál, melyben a gazdasági (anyagi) tőke mellett megkülönböztet kulturális és társadalmi, valamint szimbolikus tőkéket.⁷ Az egyes tőkefajták a különböző mezőkben eltérő értéket képviselnek, és más-más árfolyamon válthatók át.⁸ Tekintettel arra, hogy Kornis a társadalmi tér tudományos és politikai mezőjében egyszerre volt jelen, adódik a következő kérdés: a tudományos mező által strukturált habitus mennyiben volt alkalmas a politikai mezőben való érvényesülésre?

A tudományos mezőben

Bourdieu szerint a *„tudomány »tisztá« világa egy mező a sok közül, erőviszonyokkal, monopóliumokkal, harcokkal és stratégiákkal, érdekekkel és profitokkal”*⁹, melyben a szimbolikus harc a tudományos kompetencia (autoritás) monopóliumáért folyik. A tudományos tekintély (hírnév, presztízs) a társadalmi tőke egy speciális típusa, amely átváltható más tőkefajtákra (akár gazdasági tőkére) is. A pozíciószerezésben kulcsfontosságú, hogy az ágensnek sikerüljön a többi szereplővel elfogadtatnia a saját érdekeinek (képességeinek, világnézetének, céljainak) leginkább megfelelő tudományértelmezést és értékrendet, vagyis úgy alakítani a játékszabályokat, ahogy neki kedveznek.¹⁰ A tudományos mező egyik jellemzője, hogy már a játéktérbe való bekerülés is jelentős erőfeszítést kíván („belépési díj”), ami a kiindulási tőke, azaz az iskolai végzettség mellett pótlólagos tőkék (tanárok elismerése, tanulmányi versenyek, önképzés, szaktekintélyek ajánlólevelei) megszerzését is igényli.¹¹

Kornis Gyula a kiindulási tőke megszerzésében hendikeppel indult, de a pótlólagos tőkék felhalmozásában kiemelkedően teljesített. Orvos édesapját nagyon korán, kilencéves korában elvesztette, ettől kezdve édesanyja egyedül nevelte két testvérével együtt. A tehetséges fiú a piaristák váci gimnáziumában kezdte meg középiskolai tanulmányait. Szerzetespap-tanárainak szakmai, tudományos és nevelői példája, de az iskoláztatás lehetősége is szerepet játszott döntésében, hogy 15 évesen felvételét kérje a rendbe.¹² Egyetemi tanulmányai alatt előjárói így jellemezték: *„Hivatása inkább a tanári pályára*

⁶ HADAS 2022. 13., 43.

⁷ WEHLER 2001. 254–255.; BOURDIEU 2009.

⁸ BOURDIEU – WACQUANT 2025. 131–133.

⁹ BOURDIEU 2009. 11.

¹⁰ BOURDIEU 2009. 15–16.

¹¹ BOURDIEU 2009. 17.

¹² PMKL I.1.b. A rendbe folyamodók kimutatása, 1891–1911.

nézve nyilvánul, papias hajlamokat kevésbé mutat. (...) Fő jellemvonása a mélyebb tudományosságra való hajlam, nagyfokú szorgalom és a komolyság. Nagyon jó tehetségű, önálló.”¹³

A pótlólagos tökékek megszerzésére többek között a Kalazantinum (a piarista papnövendékek hittudományi és tanárképző intézete) önképző körében, az Academia Calasantiana-ban nyílt lehetősége, ahol rendszeresen tartott előadásokat, és egy ideig a kör főjegyzői tiszttét is betöltötte.¹⁴ A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatott világi tanulmányokban is kitűnt, az elvárt követelményeken túl teljesített tárgyakat a magyar és latin mellett filozófiából, pedagógiából és pszichológiából. Legfontosabb mesterei a filozófia terén Pauer Imre, Medveczky Frigyes és Alexander Bernát, a pedagógiai stúdiumokban pedig Pauler Ákos voltak, de számos órát látogatott a neves klasszika-filológusnál, Ponori Thewrewk Emilnél és Beöthy Zsoltnál is.¹⁵ Harmad- és negyedévesen már rangos folyóiratokban publikált, valamint szócikkeket írt a Magyar Tudományos Akadémia több szaklexikonába.¹⁶ 1907-ben szerzett latin-magyar szakos tanári diplomát, ugyanekkor filozófia, esztétika és magyar irodalomtörténet tárgyakból tett doktori szigorlatot.¹⁷ Oxfordban és Lipcsében is tett rövid tanulmányutakat.

1914-ben habilitált a budapesti egyetemen, pályázatát Alexander Bernát, Medveczky Frigyes és Pauer Imre bírálták el. A „jelölt széleskörű irodalmi tájékozottságára”¹⁸ tekintettel a bizottság az eljárás részét képező vizsga alól felmentette, s csak a próbaelőadást kellett megtartania „*A szellemi tudományok logikája*” címmel.¹⁹ A magántanári képesítés megszerzése után azonban rögtön lemondott a *venia legendi*ről.²⁰ Időközben ugyanis pályázat útján elnyerte a bölcsészeti tanszéket a működését az 1914/15-ös tanévben egyelőre csak egyetlen fakultással, a jogi karral megkezdő Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen, ahol máris nyilvános rendkívüli tanári kinevezést kapott.²¹ Ilyen villámgyors egyetemi karriert Budapesten aligha futhatott volna be. 1916-ban, vagyis 31 évesen már nyilvános rendes tanár volt, ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia is felvette levelező tagjai közé.

Pozsonyban Kornis komoly szerepet vállalt az új egyetem, elsősorban a bölcsészkar megszervezésében, az anyagi-fizikai feltételek (épületek, berendezés, könyvtár) és a stúdiók kialakítása, beindítása terén egyaránt.²² A munkálatokról többször referált szemé-

¹³ PMKL I.1.b. A budapesti Kalazantinum növendékeinek minősítője, 1904/05. 2. félév.

¹⁴ PMKL II.46. a 4. Az Academia Calasantiana gyűléseinek jegyzőkönyvei, 6–9. kötet.

¹⁵ MTA KIK KRKGy Ms 4286/7. Kornis Gyula egyetemi leckekönyve. Mestereiről lásd részletesen: SOMOS 2019. 29–44.

¹⁶ Kornis a *Philosophiai Lexikon* és *A magyar nyelv szótára* számára írt szócikkeket. Emellett a Magyar Filozófiai Társaság folyóiratában, az *Athenaeumban* publikált, a *Magyar Paedagogiában*, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaság *Magyar Nyelv* című folyóiratában is jelentek meg tanulmányai.

¹⁷ ELTEL I.I.008.a.-I. 11. kötet. Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1906–1907., 1907. május 2.

¹⁸ ELTEL I.I.008.a.-I. 18. kötet. Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1913–1914., 1914. május 22.

¹⁹ A habilitációs eljárás megindításához lásd: ELTEL I.I.008.a.-I. 16. kötet. Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1911–1912., 1911. november 17.

²⁰ A budapesti egyetemen való tanítás, a kurzusmeghirdetés jogáról: ELTEL I.I.008.a.-I. 19. kötet. Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1914–1915., 1914. szeptember 29.

²¹ *Hivatalos Közlöny* 1914/18. 445.

²² PTE EL VIII.1.a. 1. d. A Pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem Egyetemi Tanácsának jegyzőkönyvei, 1915–1918.

lyesen a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, Apponyi Albertnek.²³ 1918-ban a bölcsészkar első dékánjává választották, hivatali idejét azonban nem tudta kitölteni. A csehek bevonulása Pozsonyba, majd a trianoni béke aláírása Kornis személyes élettörténetében is nagy változást hozott. Komoly erőfeszítéseket tett az egyetem menekítése és az ideiglenes budapesti működés megszervezése érdekében,²⁴ de Pécsre már nem költözött az intézménnyel. 1920-ban meghívást kapott ugyanis a budapesti egyetem II. filozófia tanszékére (ahonnan mesterét, Alexander Bernátot politikai boszorkányüldözéssel távolították el²⁵). 1921-ben kelt búcsúlevelében az Erzsébet Tudományegyetem szenátusának ígéretet tett, hogy mindent elkövet annak érdekében, hogy az intézmény visszakerülhessen Pozsonyba. „Az e célért folyó szent harcban – ígérem – a Tekintetes Tanács mindig az első sorban fog találni.”²⁶ Ígéretét betartotta. Kornis munkásságának fókuszába – a kultúrpolitika eszközeivel – a revízió ügye került.²⁷

Kornis 1928-ban gyűjteményes kötetben publikálta legfontosabbnak tartott kultúrpolitikai tárgyú tanulmányait. Ennek előszavában arról vallott, hogy a filozófia tudományos kérdéseitől a forradalmak és Trianon hatására fordult figyelme az eddig elméletben vizsgált ideák és értékek társadalmi hasznosulásának problémája, azaz a kultúrpolitika felé.²⁸ Míg a háború előtt főleg pedagógiai, lélektani, kultúr- és történetfilozófiai kérdések foglalkoztatták, 1919-től sorra publikálta a kultúrpolitikai, elsősorban oktatáspolitikai tárgyú írásokat.²⁹ E munkái nem csak az 1920-as évek oktatáspolitikai irányára gyakoroltak jelentős hatást. Legalább olyan mértékben járultak hozzá a „keresztény-nemzeti ideológia” megalapozásához és elterjesztéséhez, mint Szekfű Gyula, Bangha Béla, Szabó Dezső vagy Prohászka Ottokár művei.³⁰

A társadalmi térben zajló folyamatok vizsgálata szempontjából ez azért is fontos, mert a Horthy-korban a keresztény-nemzeti értékrend interiorizálása a pozíciók megszerzésének alapvető feltételévé vált, illetve ennek hiánya elegendő volt akár a radikális kirekesztéshez is. Plasztikus példa erre a numerus clausus törvény szövegezése, amely „nemzethűségi s erkölcsi tekintetben feltétlenül megbízhatók”-ról beszél, s a kulturális tőkefelhalmozás lehetőségétől (ezáltal az értelmiségi és a hatalmi mezőkből) nemcsak a zsidóságot, de a liberális, a szocialista, a demokrata, vagyis a nemzeti-konzervatív értékrenddel össze nem egyeztethető gondolkodású fiatalokat is megfoszthatta. A tudományos mezőbe való bekerüléshez a „nemzethűség” és az „erkölcs” minimumkövetelménnyé vált. Nem csak a numerus clausus által. Számos más ponton is érvényesíthető volt a szelekció, például a magántanári habilitációs pályázatok befogadása vagy elutasítása kapcsán, ahol a tudományos megfelelés mellett e kritériumokat is vizsgálták, és az elutasítást nem kellett

23 MTA KIK KRKGy Ms 4285/27. Kornis Gyula előadói jelentése a bölcsészeti karnak 1917 szeptemberében való megnyitásáról.

24 PTE EL VIII.1.a. 2. d. A Pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem Egyetemi Tanácsának jegyzőkönyvei, 1919/20. tanév, 1920. június 7. (Budapest).

25 TURBUCZ 2020. 48–84.

26 PTE EL VIII.1.a. 4. d. 281–1920/21. Kornis Gyula levele az egyetemről való távozásáról, 1921. január 10.

27 DÉVÉNYI 2023. 245–265.

28 KORNIS 1928. IV. Előszó.

29 Például KORNIS 1921.

30 SOMOS 2003.

indokolni.³¹ Bár Bourdieu tisztán a tudományos diskurzusra vonatkoztatva állítja, hogy a tudományos mező ágensei között a pozíciók megszerzéséért folytatott harcban az lehet sikeres, akinek sikerül saját tudománymeghatározását, világnézetét a többiekre rákényszerítenie,³² ebben az esetben érzékelhető, milyen előnyökhöz jutott Kornis azáltal, hogy a korszakban nemcsak domináns, de számos társadalmi mezőben belépési küszöbként is definiált értékrendnek az egyik megfogalmazója és hiteles képviselője volt.

Kornis budapesti professzori működését, amely a pozsonyinál lényegesen magasabb presztízzsel bírt, az 1920/21-es tanévben kezdte meg, filozófiai (főleg filozófiatörténeti), pedagógiai és pszichológiai tárgyú előadásokat tartott.³³ Az önmagát grafománnak tartó tudós publikációs tevékenysége is számottevő volt.³⁴ Az oktatás és a kutatás mellett munkakörének megfelelően számos szigorlati és habilitációs bizottságnak volt tagja, ösztöndíjakat és hallgatói pályamunkákat bírált el, honosítások, kurzuselismertetések kapcsán adott véleményt, üresedő tanszékek betöltésénél tett javaslatot. Több esetben őt kérte fel a kar referátum megfogalmazására, amikor a Kari Tanácsnak a VKM-mel szemben kellett állást foglalnia. Ilyen eset volt 1926-ban a fakultás természettudományi és bölcsészeti karokra történő kettéválasztásának ügye³⁵ (amely Klebelsberg egyik meg nem valósult álma maradt), vagy ugyanezen évben az orvoskar autonómiájának miniszteri megsértése elleni tiltakozás.³⁶ 1927-ben a nők egyetemi felvételével és a polgári iskolai tanárképzés reformjával kapcsolatban kért tőle referátumot a kar.³⁷ Kornis ezekben nem pusztán véleményt formált, komoly tudományos kutatómunkát végzett érvelése tárgyilagos alátámasztására. Az így született beadványokat többnyire önálló tanulmányként is közölte szakfolyóiratokban.³⁸

³¹ BÍRÓ 1990. 24.

³² „(...) azok kerülnek domináns pozícióba, akik a tudomány egy olyan meghatározását képesek elfogadtatni, amely szerint a tudomány akkor működik a legjobban, ha a tudósok olyanok, amilyenek ők maguk is, és azt teszik, illetve birtokolják, amit ők is tesznek, illetve birtokolnak.” BOURDIEU 2009. 16.

³³ Filozófiatörténeti előadásai az ókortól a jelenkorig terjedtek, szemináriumokat hirdetett Platón, Arisztotelész, Kant és Leibnitz, Spinoza stb. olvasására, kultúrfilozófiai kurzusokat, etika és logika előadásokat tartott. A pszichológia területén elsősorban a gyermekpszichológia, az érzelmek és az akarat pszichológiája, a figyelem és a gondolkodás témákban hirdetett előadásokat. Pedagógiai bevezető előadásokat, didaktikát, neveléstörténetet és oktatásigazgatási-kultúrpolitikai kurzusokat is tartott. Lásd: Tanrendek 1920-tól 1947-ig.

³⁴ Lásd: SOMOS 2019. 237–256.

³⁵ ELTEL I.I.008.a.-I. 31. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1925–1926., 1926. július 1.

³⁶ Az „Ádám-ügy” a korszak legnagyobb port kavart autonómiavitája volt a budapesti egyetem és a minisztérium között. A III. sebészeti tanszék felállítása és dr. Ádám Lajos professzori kinevezése az egyetem megkérdése nélkül és akarata ellenére történt. Az egyetemi autonómia a korszakban érinthetetlen kérdés volt a professzorok szemében, az állam azonban – leginkább az anyagi függőségi viszonyra támaszkodva – ezt nem feltétlenül tartotta tiszteletben. Ádám kinevezésével kapcsolatban a szakmai és pénzügyi ellenvetéseken túl zsidó származása is tiltakozást váltott ki, nemcsak az egyetemi tanárok, de a hallgatók körében is. ELTEL I.I.008.a.-I. 32. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1926–1927., 1926. október 1. Lásd még: LADÁNYI 2000. 102.; RÁCZ 2010. 69–70.

³⁷ ELTEL I.I.008.a.-I. 32. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1926–1927., 1927. május 6.

³⁸ KORNIS 1925; KORNIS 1926.

A hatalmi mezőben

Szakpolitikus – a tudományos és a politikai mező határán

A tudományos (és sok más) mező felsőbb területeit Bourdieu szerint mintegy integrálja a sajátos tulajdonságokkal bíró hatalmi mező, amelyet egyfajta „metamezőként” is értelmezhetünk.³⁹ *„A hatalmi mező (amely nem tévesztendő össze a politikai mezővel) más, mint a többi mező: ez a különböző tőkefajták közötti erőviszonyok tere, pontosabban azon társadalmi ágensek közötti erőviszonyoké, akik – mivel az egyik tőkefajtaival megfelelő mértékben rendelkeznek – képesek uralni az ehhez a tőkefajtaához kapcsolódó mezőt.”*⁴⁰

Kornis nemcsak a Kari Tanácson foglalkozott szakpolitikai kérdésekkel, ezt más fórumokon is volt alkalma megtenni. A tudományos mezőben (elismerések, kinevezések és kapcsolatok formájában) felhalmozott tőkék belépést biztosítottak számára a hatalmi, majd a politikai mezőbe is, először a szakpolitika terén. 1921-től tagja volt az Országos Közoktatási Tanácsnak (OKT), a VKM szakmai tanácsadó és döntéshozó szervének, 1925-től pedig alelnökként vezette annak munkáját. A tanács mindenkori elnöke a vallás- és közoktatásügyi miniszter volt.⁴¹ Klebelsberg a fontosabb ügyek (pl. középiskolai reform előkészítése, új tantervek kidolgozása) tárgyalásánál személyesen is megjelent a tanács ülésein. Elmondható, hogy Kornis szakpolitikai kérdésekben több fórumon hallatta hangját,⁴² a kultuszminiszterrel szorosan és igen jól együttműködött tanácsadói, szakértői minőségben. 1927 októberében helyettes államtitkári, 1928 májusában államtitkári kinevezést kapott a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba.

A dékán, Méhely Lajos a megbízáshoz gratulálva egyben aggodalmának is hangot adott, vajon el tudja-e látni Kornis e két feladatot párhuzamosan. A szokásjogra hivatkozva rámutatott, hogy ilyen esetekben az egyetemi tanári működést illik felfüggeszteni vagy arról lemondani.⁴³ A minisztériumi elköteleződés ugyanis az egyetemi önkormányzat és autonómia veszélyeztetéseként is értelmezhető volt.⁴⁴ Kornis magabiztosan állította, hogy *„bőven meg van áldva azzal a fizikai erővel, amely szükséges ahhoz, hogy tanári hivatásának lelkiismeretes betöltése mellett az új munkakört is becsülettel ellássa”*.⁴⁵ Hogy erőit becsülte felül, vagy kartársai rosszallása késztette erre, nem tudható, mindenesetre az 1928/29-es tanévben végül szabadságra ment, s kurzusait a következő év tavaszán is helyettesítéssel hirdették meg.⁴⁶ 1930 szeptemberétől újra teljes munkaidőben vett részt az egyetem mun-

³⁹ BOURDIEU – WACQUANT 2025. 46.

⁴⁰ BOURDIEU 2002. 47.

⁴¹ OPKM K Az Országos Közoktatási Tanács jegyzőkönyvei, 1925/26. tanév, 1. ülés.

⁴² 1926–38 között például a Magyar Paedagogiai Társaság elnökeként, de számos más, a korban jelentős szakmai szervezetben is aktív volt.

⁴³ ELTEL I.I.008.a.-I. 33. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1927–1928., 1927. november 11.

⁴⁴ RÁCZ 2010. 62–82.; ELTEL I.I.008.a.-I. 33. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1927–1928., 1927. december 12.

⁴⁵ ELTEL I.I.008.a.-I. 33. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1927–1928., 1927. november 11.

⁴⁶ Pauler Ákos és Brandenstein Béla tartotta meg óráit. ELTEL I.I.008.a.-I. 35. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1929–1930., 1929. december 14. és 1930. január 13.

kájában, ami ekkoriban heti 5 óra megtartását jelentette.⁴⁷ Előadásainak címei között ebben az időszakban rendre oktatáspolitikai témák is felbukkantak, úgymint „*Magyarország közoktatási szervezete, összehasonlítva Európa s Amerika államaiéval*”, „*Az állampolgári nevelés kérdése*” vagy „*Az iskolaszervezet kérdése*”.⁴⁸

1930 októberétől több ízben benyújtotta lemondását Klebelsbergnek, melyben megvallotta, hogy a kormány gazdasági válságot kezelő politikája ellenkezik meggyőződésével és lelkiismeretével. A lemondásokat a kultusztárca vezetője rendre visszautasította.⁴⁹ Az események azt mutatják, hogy Kornis nem eltávolodni akart a politikától, hanem egy fajsúlyosabb pozícióból alakítani azt. 1931 februárjában az államtitkári posztot parlamenti mandátumra „cserélte”, Vác képviselőjeként került a képviselőházba a kormánypárt színeiben. Később sajtóhírekben és társasági pletykákban a Károlyi-kormány kultuszminiszteri posztja kapcsán is felmerült a neve 1931-ben.⁵⁰ Az egyetemi tudományos mező játékszabályai szerint a kormányzati szerepvállalás (államtitkári vagy miniszteri kinevezés) elvileg összeférhetetlennek minősült a professzori állással, a parlamenti politizálás azonban nem, hiszen az országgyűlés nem bírt közvetlen felügyeleti joggal az universitas felett.

Egyetemi pályafutásában szintén váltás történt: 1932-től már nem a filozófia, hanem a pedagógia tanszéket töltötte be Fináczy Ernő utódaként. A kar életében újból nagyobb aktivitást fejtett ki, a minisztériumban felhalmozott társadalmi tőkét az egyetem javára is kamatoztatta. Kari tanácsi hozzászólásain érezhetően megerősödött szimbolikus-hatalmi státusza. A kormányzati-államigazgatási szervekkel kapcsolatos ügyekben bennfentesként szólalt meg, bizalmas információkkal bírt, és az érdekérvényesítésben is jobbak voltak a pozíciói, mint más professzoroknak. Ezt az egyetem a későbbiekben ki is használta, s mind a kormánynál, mind az országgyűlésben számított lobbitevékenységére.⁵¹

Tudományos közéleti pozícióját erősítette, hogy 1933-ban az MTA II. Filozófiai Osztálya, melynek már 1926-tól rendes tagja volt, osztályelnökévé választotta. 1934-től az MTA Igazgató Tanácsában, vagyis a nagytekintélyű tudós testület legszűkebb (mintegy 20 főből álló) döntéshozó szervében is helyet kapott.⁵²

Dékán

Az 1933/34-es tanévre a M. Kir. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara dékánjává választotta. Ez azonban nem a „győztes mindent visz” elve alapján történt. Bár az egyetemi testület legnagyobb büszkesége és féltett kincse az autonómia volt, ennek egyik legfontosabb területén, a dékánválasztásban „korlátozta” magát saját hagyományai

⁴⁷ BÍRÓ 1990. 38.

⁴⁸ TANREND 1929–1932. tanévek

⁴⁹ MTA KIK KRKGy Ms 4285/100. Kornis Gyula Klebelsbergnek írt lemondó levele, 1930. október 11.

⁵⁰ PÜSKI 2016. 72.; SOMOS 2019. 209. Sebes Ferenc piarista tartományfőnök naplója szerint ettől a magasabb egyházi körök botránkozása miatt esett el, akik nem nézték jó szemmel, hogy szerzetes-pap létére civil ruhában járt, és nem tanúsított egyházas viselkedést. PMKL IV.89. Sk 1–8. Sebes Ferenc tartományfőnök naplója, 1931. február 25. (Köszönet Juhász Gábornak és Koltai Andrásnak, amiért a naplórészleteket rendelkezésemre bocsátották.)

⁵¹ Például az egyetemi építkezések ügyében, az egyetem képzéseit érintő törvények vitájában vagy a mérnöki rendtartás törvény módosításakor; ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1936. október 26.

⁵² UJVÁRY 2023. 111–118.

szerint. A dékánok megválasztása az egyetemen szigorúan számontartott hierarchia figyelembevételével történt, az anciennitás elvének gyakorlásával. A nyilvános rendes tanárok között a kinevezésük óta eltelt idő alapján megállapított rangsort az egyetemi élet számos területén alkalmazták, az előadások időpontjának kiválasztásától egészen a dékán- és rektorválasztásig. A két világháború közötti időszakban csak kevés példa van arra, hogy ettől eltértek volna a professzorok – többnyire a soron következő dékánjelölt kifejezett kérésére.⁵³ (A dékánválasztásnak ez az alapelve írásban nem került rögzítésre.)

Az egyetemi közeg tehát mint társadalmi mező szigorú játékszabályokat állított fel, ami a már bent lévők pozícióját védte az újonnan érkezőkkel szemben. Bourdieu a tudományos mező működésével kapcsolatban általánosnak látja ezt a tendenciát.⁵⁴ Ez a szabály (az anciennitás) a pályán töltött időt mint tőkét honorálta, szemben az egyéni ambíciókkal vagy éppen képességekkel, a kapcsolatokkal, a származással, a tudással vagy bármely más szimbolikus tőketípussal. A professzorok között szigorúan számontartott rangsor a tekintélytisztelt, a kiszámíthatóság és a stabilitás garanciája, a mezőre jellemző habitus fontos összetevője.

Kornis dékáni megválasztását tehát annak köszönhetette, hogy rá került a sor. E tiszteben a gazdasági válság még mindig deprimáló hatásaival és a fellángoló antiszemita zavargásokkal kellett szembenéznie. A numerus clausus visszaállítását követelő, zsidó diáktársaikat „igazoltató”, „gettópadba” ültető, az egyetemről kitiltó, nemcsak durva pszichés, de fizikai bántalmazásnak is kitévő hallgatók elsősorban a Turul bajtársi szövetség tagjai közül kerültek ki, de minden jel szerint külső „segítséget” is kaptak a rendbontásokhoz. Az „igazoltatások” hetekig zajlottak a tanévkezdéskor. A konfliktus 1933. november 27-én eszkalálódott, több száz fős tüntető diákcsapat lepte el a bölcsészkar épületét, és a dékáni hivatal ajtaját betörve követelte egy az igazoltatókkal szemben fellépő altiszt eltávolítását az egyetemről. Kornis – az egyetemi autonómia fundamentális elvét feladva – a rendőrségtől kért segítséget, akik a velük szemben is agresszíven fellépő tüntetőket gumibottal szorították ki az egyetem épületéből.⁵⁵ A botrányos eseményt követően egy hétre bezárták az egyetemet.

Az antiszemita zavargások az egyetemen menetrendszerűek voltak, minden novemberben számítani lehetett rájuk.⁵⁶ Az 1933-as egyértelműen a súlyosabb atrocitások közé tartozott. Az egyetem vezetése erőfeszítéseket tett a jövőbeni rendbontások megelőzésére.

⁵³ A professzorok rangsorát a minden évben kiadott egyetemi almanachok is rögzítették. Ezekben az oktatókat az említett rangsor szerint tüntették fel, napra pontosan megjelölve nyilvános rendes tanári kinevezésük dátumát. Egyezés esetén a nyilvános rendkívüli tanári kinevezés sorrendjét vették figyelembe. Fontos részlet, hogy csak a budapesti egyetemen eltöltött éveket számították be. Ha valakit egy vidéki egyetem tanszékének éléről hívtak meg Budapestre (ahogy Kornist is), az ott eltöltött idő nem számított. Így Kornis bár 1916-ban kapott nyilvános rendes tanári kinevezést Pozsonyba, a budapesti egyetem rangsorában fővárosi kinevezését, 1920. október 30-át vették alapul. Lásd: ALMANACH

⁵⁴ BOURDIEU 2009. 22.

⁵⁵ Egy hétre bezárták a budapesti és a debreceni egyetemet. *Pesti Hírlap*, 1933. november 28. 7.; A bölcsész-kari dékán kérésére rendőrök távolították el az egyetemről a tüntető diákokat. *Magyarország*, 1933. november 28. 3–4.; Az egyetemre bevezényelt rendőrség elnyomta a diáktüntetést. *Nemzeti Újság*, 1933. november 28. 3–4.; A budapesti és a debreceni egyetemet december 2-ig bezárták. *Népszava*, 1933. november 28. 7.; KEREPESZKI 2012. 172–173.; RAPOSA 2023. 257.

⁵⁶ ELTEL I.I.008.a.-I. 43. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1937–1938., 1938. június 1.

A rektor – részleteiben nem ismert – javaslatához kapcsolódva Kornis nevelő célzatú előadások rendszeresítését indítványozta. *„Hangsúlyozza a Dékán, hogy rengeteg kellemetlenségnek vehetnénk elejét, ha nemzeti törekvéseink, igazi politikai érdekeink tudatosítása céljából az ifjúság részére előadásokat tartanánk. Ezzel kapcsolatban kifejezi a Dékán azt az óhaját, hogy Karunk történész tagjai előadásaikban ne idegenkedjenek a jelenkor politikai problémáira is kiterjeszkedni.”*⁵⁷

Ez a következő tanévben meg is valósult, a tanrendben az összes kar hallgatói számára meghirdetett „közérdekű előadásokat” az egyetem kupolatermében elsőként maga Kornis tartotta *„Világpolitika tegnap és ma”* címmel, valamint rendtársa, a teológus professzor Schütz Antal *„Az örökkévalóság”* címmel.⁵⁸ A közérdekű előadások mellett (a VKM rendeletére) „kötelezően előírt katonai tárgyú előadások” kerültek bevezetésre.⁵⁹ Míg a kötelező katonai előadások tematikája állandó maradt, a közérdekű előadások témája és előadói is változtak. Kornis még egy alkalommal, az 1935/36-os tanévben hirdetett ilyen *„Pázmány Péter szelleme”* címmel, az egyetemalapítás 300. évfordulóját szem előtt tartva.⁶⁰

Közvetve összefügg az egyetemi zavargások kérdésével is az 1934. évi középiskolai törvényjavaslat, melyet a VKM előzetes véleményezésre megküldött a Kari Tanácsnak. Ezzel kapcsolatban a tekintetes tanács sürgette, hogy a törvényben tervbe vett szelekciós eljárás – amelynek értelmében az érettségizőknek csak mintegy 50%-a tanulhatna tovább a felsőoktatásban – minél előbb és minél hatékonyabban kerüljön bevezetésre, hogy a felvehető diákok számát vegyék revízió alá, hogy a vizsgaismétlések feltételeit szigorítsák, és a felvételinél kísérletképpen vezessék be néhány intézményben a versenyvizsgát. A diáksegélyezéssel kapcsolatban megjegyzik, hogy azoknál *„elsősorban a szelekciós szempontok érvényesüljenek és csak másodsorban a szociális tekintetek”*.⁶¹ A szelekciós szempontok a tanulmányi eredmények mellett a világnézeti, vallási vagy társadalmi helyzetből fakadó diszkriminációra is alkalmat kínáló „erkölcsi magaviselet” és „egyeniség” voltak.⁶²

A gazdasági válság hatása a szükséges felújítások és infrastrukturális fejlesztések elmaradásán túl a létszámleépítésben is érzékelhető volt, amely nem csak az egyetem segédszemélyzetét érintette. Az 1933/34-es tanévben 10 tanszék volt betöltetlen, nagyrészt finansziális okokból. Kornisnak sikerült elérnie, hogy ezek ne szűnjenek meg, csak ideiglenesen szüneteljenek, és a legfontosabb kurzusokat helyettesítésekkel megtarthassák.⁶³ Maga Kornis is részt vállalt ebben, ugyanis a kar meghívására Pauler Ákos utódként vizsgatért a filozófia tanszék élére, de megőrizte jogosítványát a pedagógiai tárgyak oktatására is, ahol ily módon saját magát helyettesítette.⁶⁴

⁵⁷ ELTEL I.I.008.a.-I. 39. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934., 1934. március 14.

⁵⁸ TANREND 1934/1935. 1. félév, 7.

⁵⁹ Úgyint a *„Korszerű honvédelmi kérdések”*, valamint a *„Gázbetegségek és gázszérülések kór- és gyógytana”*.

⁶⁰ A későbbi meghirdetések alapján úgy tűnik, az eredeti szándék deformálódott, és a világpolitikai jártasság helyett a megalapozott revizionizmus felé tolódott a hangsúly.

⁶¹ ELTEL I.I.008.a.-I. 39. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934. 1934. március 14.

⁶² 1934. évi XI. tc. 38. §. Az érettségizőhöz kötött szelekció bevezetéséről lásd: DÉVÉNYI 2020.

⁶³ ELTEL I.I.008.a.-I. 39. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934., 1934. április 17.

⁶⁴ ELTEL I.I.008.a.-I. 39. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934., 1934. január 15.

Kornis dékáni működése tárgyiasult formában is nyomot hagyott: Than Mór Pázmány Péterről készített monumentális festményét ajándékozta a karnak. Ebben „*részben objektív okok vezették, amikor egyetemünk nagyérdemű alapítójának legnagyobb szabású képét kifüggesztette, másrészt azonban szubjektív okai is voltak: lelki szükségből le akarta róni hálája adóját az előtt az egyetem előtt, mely őt fölnevelte s egészen fiatalon tanárává választotta*”.⁶⁵

Feladatait minden bizonnyal a professzori kar meglegedésére látta el, erről a leköszönő dékánt búcsúztató Hekler Antal – az ilyenkor megszokott formuláknál valamivel személyesebb, és ha lehet, még patetikusabb – beszéde így tanúskodik: „*Tudós értékeit valamennyien ismertük korábbról is, de a dékáni esztendő alatt egyéniségének egyéb tulajdonságait is alkalmunk volt élvezni és csodálni. Amikor hálával hajtom meg a Kar lobogóját a Dékán előtt, mindnyájunk nevében kérem, fölényes értelmét, akadályt nem ismerő energiáját és szeretetét ezentúl se vonja meg karunktól*.”⁶⁶

A következő évek újabb kinevezései a tudományos mezőben ekkorra nagy mennyiségben felhalmozott extraprofitról árulkodnak. A szimbolikus tőke gazdasági tőkévé konverálásának eredményeit jelzi, hogy 1935-re felépült Kornis rózsadombi villája.⁶⁷

Az Akadémia Igazgató Tanácsába történt megválasztása már említésre került, 1934-ben a kultuszminiszter, Hóman Bálint kinevezte a Magyar Királyi Középiskolai Tanárképző Intézet elnökévé is.⁶⁸ A bölcsészakkal szorosan együttműködő, de attól szervezetileg független intézmény a VKM felügyelete alatt állt, a tanárképzés Klebelsberg által bevezetett reformja⁶⁹ – melynek kidolgozásában Kornis aktív szerepet vállalt – óta tanári oklevelet csak az szerezhettek, aki egyetemi tanulmányai mellett a Tanárképző Intézetnek is „tagja” volt, egyetemi kurzusait a tanárképző által előírt tanterv szerint teljesítette és az intézet által előírt vizsgákat és gyakorlatokat abszolválta.⁷⁰

1934 őszén a kar őt delegálta az egyetemi jubileumi bizottságba. A következő tanév ugyanis az egyetem 300. tanéve volt, amelyet nagyszabású ünnepségekkel, kiadványokkal, beruházásokkal kívántak emlékeztetéssé tenni.⁷¹ Az előkészítő munkálatok már korábban megkezdődtek, Kornis e téren szintén bevetette összeköttetéseit. Szerepe lehetett annak az összegnek a kilobbizásában, amelyet a VKM és a főváros adott egy tüdőbeteg gondozó pavilon építésére a jubileum alkalmából.⁷²

65 ELTEL I.I.008.a.-I. 39. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934., 1934. március 14.

66 ELTEL I.I.008.a.-I. 39. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1933–1934., 1934. június 1.

67 A házzsentelés kapcsán a piarista rendfőnök aggódva jegyezte meg, hogy emiatt még érheti kritika a szerzetesrendet. PMKL IV.89. Sk 1–8. Sebes Ferenc tartományfőnök naplója, 1935. február 13.

68 ELTEL I.I.008.a.-I. 40. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1934–1935., 1934. október 23.

69 1924. évi XXVII. törvénycikk a középiskolai tanárok képzéséről és képesítéséről.

70 A Tanárképző Intézet feladatairól és működéséről lásd: TANREND 1926/1927. 1. félév, 74–78.

71 ELTEL I.I.008.a.-I. 40. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1934–1935., 1934. november 23.

72 Emiatt összetűzésbe is került bölcsészkar professzortársával, Tuzson János botanikussal, aki nehezményezte, hogy a pavilont épp az általa gondozott botanikus kertbe helyezzék, s a tervek is elkészültek anélkül, hogy a Kar véleményét, engedélyét bárki kikérte volna. ELTEL I.I.008.a.-I. 40. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1934–1935., 1934. november 23. és 1935. január 21.

Rector Magnificus

Az egyetem számára különösen fontos tanévben, a már említett 1935/36-os jubileumi évben *rector magnificus*nak választották Kornist, ami – a dékánválasztással kapcsolatban leírtakkal ellentétben – egyáltalán nem volt magától értetődő. Az egyetem négy kara évente váltakozva adta a rektorokat, a sor pedig éppen a bölcsészkarra esett.⁷³ A már említett anciennitás elvét a rektorválasztásnál is tekintetbe vették.⁷⁴ A jubileumi év miatt történetelt, hogy 1935-ben ettől kivételes módon eltértek. A bölcsészkar rangsorban 12(!) professzor állt ekkor Kornis előtt a hierarchiában.⁷⁵ Abban, hogy mégis rá esett a választás, a politikai és a tudományos mezőben ekkorra elért pozíciói egyaránt közrejátszhattak. A bölcsészkar aktuális dékánja a gratuláció mellett mindjárt arra is megkérte, hogy vesse latba befolyását a halaszthatatlan felújítási, illetve bővítési munkálatok érdekében, mert a kar épületei már nem tudják kiszolgálni az oktatás és kutatás igényeit.⁷⁶

Kornis rektori működésének fókuszpontjában a jubileumi megemlékezések és ünnepi események álltak, melyek egyaránt alkalmat kínáltak a nemzetközi kapcsolatok és az országimázs építésére. A parlament kupolatermében a kormányzó, a hercegprímás, a vallás- és közoktatásügyi miniszter és számos külföldi notabilitás jelenlétében zajlott díszülésen Kornis magyar és latin nyelven hirdette hazánk európai küldetését és létjogosultságát a kultúrnemzetek között.⁷⁷ Melich János nyelvészprofesszor, a bölcsészkar ezidejű dékánja szerint „*hogy azonban az ünneplésben minden a legnagyobb harmóniában mehetett és ment, azt elsősorban a Rector úr fölünyesen biztos magatartásának, mintaszerű vezető és irányító képességének, párját ritkító higgadságának és nyugodtságának, gazdag tapasztalatokon alapuló emberismeretének s mindenek felett bámulatos szellemi képességének köszönhető*”.⁷⁸

Az utókor azonban nem ennek, hanem a tanév végén, 1936 májusában, az egyetem fennállásának 301. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi közgyűlésen elhangzott beszédének adott különös jelentőséget. Ezt Kornis „*Egyetem és politika*” címmel önálló kötetben is publikálta.⁷⁹ Az értekezés fókuszában a diktatórikus államok egyetempolitikájának

⁷³ A karok 4–4 rektorválasztó elektor útján döntöttek az universitas vezetőjének személyéről. Az elektorválasztásnak szintén megvoltak az íratlan szabályai. E szabályokról épp a Kornist rektorra választó elektorok megválasztása kapcsán tudósít a kari tanácsi jegyzőkönyv, melyben kivételesen rögzítették a dékán szavait, amellyel felhívta kartársai figyelmét „*az általános szokásra, amely szerint az electorok közül kettőt az öregebb, kettőt a fiatalabb tanárok közül, mégpedig kettőt a szellemi tudományok és kettőt a természettudományok képviselői közül szoktak választani. Megjegyezi azonban, hogy ez nem kötelező*.” Valószínűleg ezt sem örököltette volna meg a jegyző, ha a választásokat nem zavarta volna meg egy rendkívüli esemény: „*Amikor a Dékán [Gombocz Zoltán] a lista ismételt felolvasásába kezdett, 10 óra 25 perckor hirtelen rosszul lett és a gyorsan érkezett orvosi segítség ellenére is pár perc alatt kiszenvedett*.” ELTEL I.I.008.a.-I. 40. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1934–1935., 1935. május 1.

⁷⁴ BÍRÓ 1990. 10.

⁷⁵ ALMANACH 1935/1936.

⁷⁶ ELTEL I.I.008.a.-I. 40. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1934–1935., 1935. május 22.

⁷⁷ *Nemzeti Ujság*, 1935. szeptember 28. 3.

⁷⁸ ELTEL I.I.008.a.-I. 41. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1935–1936., 1935. október 23. Domanovszky Sándor viszont számos kritikát fogalmazott meg a jubileumi ünnepségek szervezetlenségével kapcsolatban. Ezek a hiányosságok azonban az előző rektor, illetve a megbízott külsős szervezőbizottság lelkén száradtak.

⁷⁹ KORNIS 1936.

bírálatra állt, nemcsak a bolsevik, hanem az olasz fasiszta és mindenekelőtt a humboldti egyetemi eszményt eltipró, német nemzetiszocialista felsőoktatás kritikai elemzésével. A beszéd nagy figyelmet keltett, az ellenzéki sajtóban terjedelmes cikkek tudósítottak róla, a szalagcímekben kiemelve a beszéd fontosabb üzeneteit: „*Ne legyen a politika küzdőtere az egyetem!*”,⁸⁰ „*Az egyetem nem törpülhet politikai propagandaszervvé s tanárai fizetett eszme-kereskedőkké!*”⁸¹ Kornis beszéde elején „*óvást emelt az ellen, hogy elvi fejtegetéseit bárki is a jelen magyar politikai viszonyokra alkalmazza, mert a magyar egyetemek és a közoktatásügyi kormányzat között teljes összhang uralkodik*”.⁸² Az állammal szemben autonómiájának megőrzéséért aggódó tudományos elit Kornist ünnepelte.⁸³ 1945 után ez a beszéd fontos eleme volt Kornis védekezésének az őt fasisztának mondó vádakkal szemben.⁸⁴

Az egyetem és a magyar kormány viszonyával kapcsolatos distinkcióját saját VKM-hez fűződő viszonyára is alapozhatta. Kornis ugyanis nem csak szellemi és szimbolikus eredményeket mutatott fel rektorként. Már 1935 októberében bejelentette, hogy a kultusztárcától 240 ezer pengőt szerzett a régóta esedékes bölcsészkar építkezésekhez.⁸⁵ A Múzeum körüli új épületszárny 1938-ban került tető alá, Kornis rektori évét követően is sokat tett az ügyért, például „*az építési engedély megszerzésével kapcsolatban felmerült nehézségeket az iparügyi minisztériumban és a fővárosnál (...) nagy befolyásával elhárítani és az engedélykirat megadását siettetni szíveskedett*.”⁸⁶

Kornis a tudományos munka finanszírozásának hosszú távú biztosítása érdekében is tett lépéseket. Az egyetem és a cseh állam közt lefolyt hosszas birtokper megnyerése után a kártérítés összegéből az egyetem uradalmat vásárolt, rektorként sikerült kieszközölnie Hómannál, hogy ennek jövedelmei a költségvetésen felül, tisztán az egyetem tudományos céljait szolgálhassák.⁸⁷ A kezdeményezés a gyakorlat próbáján bukott meg: az egyetem vagyonát kezelő minisztérium a birtok szinte teljes jövedelmét visszaforgatta a gazdálkodásba, így a tudományos célokra csak fillérek jutottak.⁸⁸ A visszaperelt vagyonból egy

⁸⁰ *Az Est*, 1936. május 13. 3–4.

⁸¹ *Nemzeti Újság*, 1936. május 13. 7. Lásd még: *Esti Kurir*, 1936. május 13. 7.; *Magyarország*, 1936. május 13. 3.; *Új Lap*, 1936. 13. 4.; *Újság*, 1936. május 13. 1.

⁸² *Új Magyarország*, 1936. május 13. 4.

⁸³ ELTEL I.I.008.a.-I. 41. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1935–1936., 1936. május 27. Jegyzőkönyvmelléklet.

⁸⁴ MTA KIK KRKGy Ms 4285/60. Kornis Gyula fellebbezése a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Igazoló Bizottsága határozata ellen, 1945. július 20.

⁸⁵ ELTEL I.I.008.a.-I. 41. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1935–1936., 1935. október 23. Két év késéssel és a tervezett emeletráépítés nélkül, de a bővítés megvalósult. 1942-ben azonban már megint a katasztrofális helyszűke miatt panaszkodtak a professzorok. ELTEL I.I.008.a.-I. 47. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1941–1942., 1942. június 1.

⁸⁶ ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Rybár István bölcsészkaros dékán beszámolója. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1937. június 1.

⁸⁷ ELTEL I.I.008.a.-I. 41. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1935–1936., 1935. november 20.

⁸⁸ ELTEL I.I.001.a.-I.2. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Egyetemi Tanácsának ülései, 1942–1943., 1943. április 8.

bérházat is épített az egyetem Kornis rektorsága idején a Ganz utcában, ennek bevételeit diákjóléti célokra fordították.⁸⁹

A jubileumi emlékévkapcsán alapította a rektor a Pázmány Péter egyetemi emlékszerleget, mellyel minden évben más professzor mondhatta el az egyetem által szervezett ünnepi ebédén a serlegbeszédet, melyben Pázmány Péterre emlékezett, és rövid tudományos értekezést tartott saját szakterületéről. A rektor a serlegbeszéd megtartóját a Pázmány-emlékérem kisebb arany másolatával is kitüntette.⁹⁰ 1936-ban, már prorektorként, 500 pengős magánalapítványt tett „*az ifjúság tanulmányi és tudományos céljainak elősegítésére*”.⁹¹

Kornis nemcsak alapított, kapott is díjakat. Az elsők között kapta meg a kor legrangosabb tudományos díját, a Corvin-koszorút (1930-ban). Rektori működését Horthy 1936 őszén a kormányzói „legteljesebb elismeréssel” jutalmazta,⁹² 1937 áprilisában a magyar királyi titkos tanácsosi címet adományozta neki.⁹³ 1938-ban *Az államférfi* című kétkötetes munkájáért (amely 1933-ban jelent meg) a Magyar Tudományos Akadémia nagydíját nyerte el.⁹⁴ A dékáni és rektori tisztek mellett az egyetem számos szakmai testületében, bizottságában (pl. Országos Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság, Ösztöndíjtanács) tevékenykedett, a különféle tudományos társaságokban viselt magas tisztségeit felsorolni is nehéz lenne (pl. Magyar Paedagogiai Társaság, Kisfaludy Társaság, Petőfi Társaság).⁹⁵ Kovács I. Gábor és Takács Árpád elítélésai szerint a Horthy-korszak tudományos elitjében a pozícióhalmozás abszolút győztese volt, maga mögé utasítva Hóman Bálintot, Teleki Pált, de még Herczeg Ferencet is.⁹⁶

A politikai mezőben

Kornis a tudományos mezőben szerzett pozíciói révén egyértelműen a hatalmi mező erős játékosává lett. A szakpolitikus működés belépőjévé jelentett számára a politikai mezőbe, ahol annak játékszabályai szerint igyekezett érvényesülni több-kevesebb sikerrel. A szakterületét érintő állami döntésekre jelentős hatást tudott gyakorolni, államtitkári kinevezést kapott, de a kultusztárca megszerzéséhez már nem volt elegendő szimbolikus tőkéje. A tu-

⁸⁹ ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1936. szeptember 10.

⁹⁰ A karok évente váltakozva választhattak saját professzoraik közül kitüntetettet. A beszédeket az egyetem nyomtatásban is megjelentette. ELTEL I.I.008.a.-I.41. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1935–1936., 1936. május 27. Szabályzat a Pázmány Péter Egyetemi Emlékszerlegről.

⁹¹ ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1936. szeptember 10.

⁹² ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1936. szeptember 10.

⁹³ ELTEL I.I.008.a.-I. 42. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1936–1937., 1937. április 22.

⁹⁴ ELTEL I.I.008.a.-I. 43. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1937–1938., 1938. június 1.

⁹⁵ Többek között a Magyar Paedagogiai Társaság elnöke (1926–1938), a Kisfaludy Társaság tagja, a Franklin Társulat elnöke (1929–1941), a Magyar Külügyi Társaság elnöke, a Magyar Pszichológiai Társaság elnöke, a Magyar Filozófiai Társaság titkára, a Felsőoktatási Egyesület elnöke, a Petőfi Társaság tagja (1935), majd elnöke (1940–1948).

⁹⁶ Kovács – Takács 2018. 70.

dományos mező struktúrái által formált habitusával a politikai mezőben csak korlátozottan tudott érvényesülni. Erre a deficitre mutatott rá rendtársa és professzortársa, Schütz Antal egy hozzá intézett levelében: „*tehetséged dacára nincs meg benned a konkrét ember- és helyzetfelismerés kérigmájának az a mértéke, mely nélkül éppen a vezérségre aspiráló politikus váratlanul, közvetlenül a küszöbnél végzetesen elcsúszhatik.*”⁹⁷

Amint arról már szó volt, 1931-től – kilépve a szakpolitika szűkebb köréből – országgyűlési képviselőként politizált a kormánypárt színeiben. 1935-ben, pár nappal rektorrá választása után, a képviselőház is megválasztotta alelnökének. Az 1920-as évek elején Magyarországon kialakult, korlátozott parlamentarizmusnak nevezett hatalmi struktúrában házelnök, illetve alelnök csak a kormányhoz és a kormányfőhöz lojális, politikáját támogató személy lehetett. Kornis saját visszaemlékezése szerint bizalmas viszonyt ápolt Gömbös Gyula miniszterelnökkel.⁹⁸ A „Gömbös-fiókákat” parlamentbe juttató 1935-ös választások után összeülő parlamentben Kornis képviselőházi alelnökké választása ugyanakkor a kormánypárt konzervatív szárnya felé tett gesztusként értékelhető.

1938. május 20-án, az Imrédy-kormány megalakulásakor Kornist a képviselőház megválasztotta elnökévé. Az egyre szélsőségesebb politikát folytató Imrédyvel azonban csakhamar szembekerült. A házelnök, aki mint tudós „az igazságot” kereste, politikusként sem tudott, akart más értékekhez szegődni. A szintén diktatórikus tervekkel dédelgető Gömbös személyiségében a potenciális „államférfit” látta, Imrédyről viszont úgy vélte, hogy „l’art pour l’art” tör az alkotmányra,⁹⁹ s ez ellenkezett Kornis ideáival. Házelnökként tevékeny szerepet vállalt 1938 novemberében a kormánypárton belüli szakadás előidézésében (az ún. disszidensek kiválása) és Imrédy parlamenti megbuktatásában. A hazai parlamentarizmus korlátait és a politikai mező sajátos játékszabályait egyaránt szemlélteti, hogy Horthy támogatásának köszönhetően a kormányfő a parlamenttel szemben is meg tudta őrizni pozícióját. A sikertelen buktatási kísérlet számos politikai karriernek vetett véget, köztük Kornis Gyulának, aki 1938. december 1-jén lemondott házelnöki tisztről. Az 1939. májusi előrehozott választásokon az új párt alapításával is kísérletező disszidensekkel együtt kiszorult a képviselőházból.

Kornis ezzel a politikai mezőben szinte minden pozícióját elvesztette.¹⁰⁰ Érdekes adalék, hogy egyházi közössége, a piarista rend, akikkel kapcsolata 1914 óta amúgy is szimbolikusnak volt mondható (a mező játékszabályai alól Kornis mintegy kivonta magát), a katolikus kormányfő elleni fellépését már nem tolerálta. A politikai mező ellenzéki térfele és a piarista szerzetesi lét a Horthy-korszakban nem volt összeegyeztethető. Miután a rendfőnöknek nem sikerült rávennie Kornist a játékszabályok betartására (azaz a rendházba való visszatérésre), 1939-ben kilépett a rendből.¹⁰¹

97 PMKL IV.108.4.1.a. Schütz Antal levele Kornis Gyulához – Zimányi Gyula másolata (1938. december vége).

98 Kornis annak ellenére, hogy számos kritikát is megfogalmazott Gömbössel szemben, valószínű, hogy személyes vonzerejének bűvkörébe került, s igazi „államférfinak” tartotta. „*Meg vagyok győződve, hogy ha tovább él, eredeti radikalizmusa mindjobban csökkent volna.*” – írta róla visszaemlékezésében, 1945-ben. KORNIS 2020. 519.

99 KORNIS 2020. 509.

100 1942–44-ig az MTA küldöttként ugyan a Felsőház képviselője volt, de érdemi aktivitást itt már nem fejtett ki.

101 Egyházmegyes papként azonban – névleg – tovább szolgált: DÉVÉNYI 2026.

A szimbolikus tőkék értékállóságáról

A tudományos mezőben azonban pozíciói épen megmaradtak, sem akadémiai, sem egyetemi helyzete nem rendült meg. Ez alátámasztja e mező nagyfokú autonómiáját, amelyet Bourdieu sok helyütt hangoztatott, és amely abból fakad, hogy e mező játékszabályai szerint annak „valutáját”, azaz a tudományos elismerések különböző formáit, mint egyedül kompetensek, csakis maguk a mező ágensei, vagyis a tudósok jogosultak megadni egymásnak.¹⁰² A politikai botrány az egyetemi forrásokban nem jelent meg, a kari tanácsi jegyzőkönyvek Kornis „normál” ügymenet szerinti ténykedéséről tanúskodnak: habilitációs eljárásokban vett részt, szigorlati bizottságokba delegálták, véleményt mondott a tanszékek betöltésével kapcsolatban, hallgatói pályamunkákat bírált, stb. 1939. szeptember 7-én a kari tanács egyetemi tanársága 25. évfordulója alkalmából így üdvözölte: „*bár Kornis Gyula pályája többször elágazódott, maga díszes és jelentős állásokba került, mégis mindig elsősorban tanárnak érezte magát, akkor is, amikor a tanügyi adminisztráció, majd a politikai működés is lekötötte munkásságát*”.¹⁰³

Korábban megszerzett tudományos-közéleti státuszát nemhogy nem veszítette el, még emelni is tudta. 1941-től az MTA tiszteleti tagjává választották. A tudós testületnek ekkoriban összesen 26 tiszteleti, 64 rendes és 160 levelező tagja lehetett, vagyis ez komoly elismerésként értékelhető.¹⁰⁴ 1945-ben, Budapest ostromának befejeződése után a Magyar Tudományos Akadémia elnöke lett.¹⁰⁵

A második világháborút követően azonban a társadalmi mezők struktúrái kívülről érkező nyomás, a szovjet megszállás és a kiépülő kommunista diktatúra hatására jelentősen megváltoztak. Bourdieu hiszterézisnek, vagy Don Quijote-effektusnak nevezi, hogy a korábbi struktúrák által formált áthagyományozott habitus az új játékszabályokhoz nem, vagy csak igen lassan tud alkalmazkodni, ami Kornis esetében is megfigyelhető.¹⁰⁶ Az Akadémia elnökeként kész volt az új, demokratikus értékrendhez igazodó reformokra, de az intézmény gyökeres átszervezéséhez nem akart asszisztálni, így alig fél év után lemondott.¹⁰⁷

A gyorsan változó politikai mező és a nagyobb állandóságot mutató tudományos mező közötti diszkrepancia jól megragadható Kornis Gyula élettörténetének 1945-ös eseményein. Miközben az MTA elnökének választotta, az egyetemen megindult igazoló eljárása, melyen az igazoló bizottság korábbi politikai szerepvállalása miatt első fokon kényszernyugdíjazásra ítélte. A fellebbezési per során mobilizált társadalmi tőke (a tanítványok, kollégák tanúvallomásai) 1945-ben még elegendő volt az ítélet módosításához, vagyis az egyetemi katedra visszaszerzéséhez.¹⁰⁸ A következő években azonban, ahogy a pengő, a Horthy-korszakban felhalmozott szimbolikus tőkék is a hiperinfláció áldozatai lettek, így Kornis nemcsak a politikai, de a tudományos mezőben is elvesztette minden

¹⁰² BOURDIEU 2009. 12.

¹⁰³ ELTEL I.I.008.a.-I. 45. kötet. Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ülései, 1939–1940., 1939. szeptember 7.

¹⁰⁴ UJVÁRY 2023. 115.

¹⁰⁵ MTA KIK RAL 20/1945. Jegyzőkönyv az MTA elegyes üléséről, 1945. március 7.; PACH 1975. 349.; AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ 1946. 7–8.

¹⁰⁶ Ezt a jelenséget legalaposabban a *Paszikáli elmélkedések* című munkájában fejti ki (BOURDIEU 2000. 160–161.). A jelenség elemző leírását lásd például: BÁNKUTI 2025.

¹⁰⁷ DÉVÉNYI 2025. 61.

¹⁰⁸ DÉVÉNYI 2025. 64–67.

pozícióját. 1946-tól mint „reakciós” tudós és „fasiszta” politikus folyamatos támadásoknak volt kitéve. 1948-ban lemondott akadémiai tagságáról és „önként” kérte nyugdíjazását az egyetemen.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

ELTEL	Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára
I.I.001.a.	Egyetemi tanácsulési jegyzőkönyvek (1940–2008)
I.I.008.a.	Bölcsészettudományi Kar, a Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei (1889–2021)
MTA KIK	MTA Könyvtár és Információs Központ
KRKG	Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye
RAL	Régi Akadémiai Levéltár
PMKL	Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára
I.1.b.	Magyar rendfőnökség új levéltára (Második, 1848–1950 közötti korszak)
II.46.	Budapesti Kalazantinum (Hittudományi és Tanárképző Intézet) levéltára
IV.89	Sebes (Streiter) Ferenc (1883–1941) hagyatéka
IV.108.	Schütz Antal (1880–1953) gyűjteménye
PTE EL	Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltár
VIII.1.a.	A Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem iratai/ A Rectori Hivatal iktatott iratai (1914–1920)
OPKM K	Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Különgyűjteménye

NYOMTATOTT FORRÁSOK

AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ	Akadémiai Értesítő. Budapest, 1946. 1946
ALMANACH	A Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Almanachja. Budapest, 1921–1948.
HIVATALOS Közlöny	Hivatalos Közlöny, 1914.
TANREND	A Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem tanrendje. Budapest, 1920–1947.

SAJTÓFORRÁSOK

Az Est, 1936
Esti Kurir, 1936
Magyarország, 1936
Magyarság, 1933

Nemzeti Ujság, 1933, 1935, 1936

Népszava, 1933

Pesti Hírlap, 1933

Új Lap, 1936

Új Magyarország, 1936

Újság, 1936

IRODALOM

- BÁNKUTI 2025 BÁNKUTI, Gábor: Towards a New Understanding of Vocation – Historical Traumas as Catalysts for the Changing Self-Perception of the Lower Clergy in the 20th Century. *Religions* 16. (2025):9. (<https://www.mdpi.com/2077-1444/16/9/1129>) [2026.04.12.]
- BÍRÓ 1990 BÍRÓ Judit: *Magántanárok a Pesti Tudományegyetemen 1848–1952*. Budapest, 1990. (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 12.)
- BOURDIEU 2000 BOURDIEU, Pierre: *Pascalian Meditations*. Stanford, 2000.
- BOURDIEU 2002 BOURDIEU, Pierre: Társadalmi tér és hatalmi mező. In: BOURDIEU, Pierre: *A gyakorlati észjárás*. Budapest, 2002. 44–47.
- BOURDIEU 2009 BOURDIEU, Pierre: A tudományos mező. *Replika* 67. (2009):2. 11–36.
- BOURDIEU 2010 BOURDIEU, Pierre: A társadalmi tér és a csoportok keletkezése. In: *Társadalmi rétegződés olvasókönyv*. Szerk. ANGELUSZ Róbert – ÉBER Márk – GECSE Ottó. [s.l.], 2010. 165–178.
- BOURDIEU – WACQUANT 2025 BOURDIEU, Pierre – WACQUANT, Loic: *Meghívás reflexív szociológiára*. Budapest, 2025.
- DÉVÉNYI 2020 DÉVÉNYI Anna: A középfokú oktatás társadalmpolitikai vetületei a Horthy-korszakban. *Századok* 154. (2020):1. 81–106.
- DÉVÉNYI 2023 DÉVÉNYI Anna: A magyar kultúrpolitika új útjai. In: *1921 – A Nagy Újrakezdés*. Szerk. HERMANN Róbert – LIGETI Dávid. Budapest, 2023. 245–265.
- DÉVÉNYI 2025 DÉVÉNYI Anna: Egy MTA elnök viharos fél esztendeje. Kornis Gyula 1945. *Pedagógia-történeti Szemle* 7. (2025):2. 57–68.
- DÉVÉNYI 2026 DÉVÉNYI Anna: Kornis Gyula – Egy piarista tudós, tanár és politikus a rend kebelén kívül. (Megjelenés alatt.)
- HADAS 2022 HADAS, Miklós: *Outlines of a Theory of Plural Habitus. Bourdieu Revisited*. London, 2022.
- KEREPESZKI 2012 KEREPESZKI Róbert: *A Turul Szövetség. 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*. Máriabesnyő, 2012.

- KORNIS 1921 KORNIS Gyula: Kultúrpolitikánk irányelvei. *Új Magyar Szemle* 2. (1921):3. 285–310.
- KORNIS 1925 KORNIS Gyula: Nők az egyetemen. *Napkelet* 3. (1925):1. 60–69.; (1925):2. 149–184.
- KORNIS 1926 KORNIS Gyula: A tudományok egysége és az egyetem egysége. *Magyar Paedagogia* 35. (1926) 144–151.
- KORNIS 1928 KORNIS Gyula: *Kultúra és politika*. Budapest, 1928.
- KORNIS 1936 KORNIS Gyula: *Egyetem és politika*. Budapest, 1936.
- KORNIS 2020 KORNIS Gyula: Napló. *Történelmi Szemle* 62. (2020):3. 497–522.
- KOVÁCS – TAKÁCS 2018 KOVÁCS I. Gábor – TAKÁCS Árpád: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai a két világháború közötti magyar tudáselitben I. A protestáns felekezeti-művelődési alakzatokhoz tartozók ősfái*. Budapest, 2018. (Történeti elitkutatások 11.)
- LADÁNYI 2000 LADÁNYI Andor: *Klebsberg felsőoktatási politikája*. Budapest, 2000.
- PACH 1975 *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975*. Főszerk. PACH Zsigmond. Budapest, 1975.
- POKOL 1995 POKOL Béla: *Modern francia szociológiai elméletek*. Budapest, 1996.
- PÜSKI 2016 PÜSKI Levente: *A Horthy-korszak szürke eminenciása, Károlyi Gyula (1871–1947)*. Pécs–Budapest, 2016. (Sziluett: korszerű történelmi életrajzok)
- RÁCZ 2010 RÁCZ Kálmán: Az egyetemi autonómia Magyarországon 1848 és 1945 között. *Múltunk* 55. (2010):1. 62–82.
- RAPOSA 2023 RAPOSA Vivien Kitti: A keresztény hallgatók antiszemita megmozdulásai a két világháború közötti Magyarország egyetemvárosaiban (Budapest, Debrecen, Szeged, Pécs). In: XXVI. *Tavaszi Szél Konferencia Tanulmánykötet*. II. kötet. Szerk. MOLNÁR Dániel – MOLNÁR Dóra. Budapest, 2023. 251–271.
- REICHARDT 2001 REICHARDT, Sven: Bourdieu történészeknek? Kulturszociológiai ajánlat a társadalomtörténet számára. *Korall* 2. (2001):3–4. 235–240.
- SOMOS 2003 SOMOS Róbert: Filozófia és politika Kornis Gyula munkásságában. *Valóság* 46. (2003):2. 63–78.
- SOMOS 2019 SOMOS Róbert: *Kornis Gyula, a filozófus és politikus*. Budapest, 2019.

- TURBUCZ 2020 TURBUCZ Péter: Alexander Bernát politikai szerepértelmezései (1919–1923). In: *Magyar–zsidó identitásminták II. – Egyéni és kollektív önmeghatározások*. Szerk. DÉNES Iván Zoltán. Budapest, 2020. 48–84.
- UJVÁRY 2014 UJVÁRY Gábor: „Egy európai formátumú államférfi.” *Klebsberg Kuno*. Pécs, 2014.
- UJVÁRY 2023 UJVÁRY Gábor: Kornis Gyula és Moór Gyula. In: *A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtitkárai*. Szerk. SZILÁGYI Adrienn. Budapest, 2023.
- WEHLER 2001 WEHLER, Hans–Ulrich: Pierre Bourdieu. Az életmű magva. *Korall* 2. (2001):3–4. 254–255.

**A University Career in Social Space
Gyula Kornis**

by Anna Dévényi

(Summary)

This study presents the interwar academic career of Gyula Kornis (1885–1958) at the Royal Hungarian Pázmány Péter University in Budapest, employing the conceptual framework of Pierre Bourdieu's sociology as its theoretical foundation. Conceptualizing the higher education environment of the Horthy era as an autonomous social field, the paper examines its structures and rules of the game through Kornis's tenure as professor, dean, and rector. The study places a particular emphasis on Kornis's attempts at capital conversion on the borders of the academic, power, and political fields, and demonstrates that the habitus shaped within the academic field yielded limited efficacy within the arena of political power.